

Azaroolboom en Lambertsnoot, nieuws over Vroom-tuinen

Tineke Scholtens-Ter Haar

met dank aan Eric Blok, Anita Dijkstra en Aly Westra-van der Mark.

Inleiding

Villa Volonté, oude Ansichtkaart in kleur (1986-3015) (1904)

In de tweede helft van de negentiende eeuw zijn, ook in Noord-Nederland, veel tuinen aangelegd in de late landschapsstijl; in Groningen noemen we ze "slingertuinen". Nu de rekeningenboeken van boomkwekerij Bosgra te Bergum boven tafel zijn gekomen weten we dat twee belangrijke tuinarchitecten uit die tijd, Gerrit Vlaskamp en Jan Vroom sr., de benodigde bomen en heesters bij Bosgra bestelden en daar waren heel bijzondere bomen bij. Iedere rekening vermeldt de naam van de opdrachtgever, zijn of haar woonplaats en, indien van toepassing, de naam van de betrokken tuinarchitect (kadertekst 1).

Villa Volonté, oude Ansichtkaart met mozaïekperk (1986-03016) 1920

Met enig zoek- en puzzelwerk, en met hulp van diverse historische kringen, was het mogelijk te achterhalen welke tuinen van villa's/buitenplaatsen (8) en welke van boerderijen (6) door Jan Vroom sr. zijn aangelegd met plantmateriaal van Bosgra. Het betreft in alle gevallen tuinen, die na 1890 zijn aangelegd. De late landschapstijl is dan over haar hoogtepunt heen en geleidelijk verschijnen de eerste mozaïekbedden: de gemengde tuinstijl dient zich aan.

Beplanting

Een groot deel van de soorten die Bosgra leverde is niet eerder in een Vroom-tuin aangetroffen (kadertekst 2). Wat verder opvalt bij de keuze van het plantmateriaal is de grote verscheidenheid aan bladkleuren ; variëteiten met rood, geel, zwart of bont blad waren kennelijk geliefd en voorhanden. Bij gebrek aan compleet uitgewerkte ontwerp-tekeningen is niet meer te achterhalen hoe die bonte verscheidenheid aan bomen en heesters gegroepeerd was.

Kijkend naar de plantenlijst voor Villa Volonté (met 175 verschillende bomen en heesters) zien we dat van een aantal soorten maar één exemplaar is besteld, zoals het geval is met de treurbeuk, de pagodeboom en de lijm-acacia. Deze zijn vanwege hun fraaie vorm ongetwijfeld als solitair geplaatst en niet in een groepje met andere soorten. Anders ligt dit voor hulst, jeneverbes en taxus, die in veel grotere aantallen zijn aangeschaft. Groepering in een perk van één soort ligt voor de hand. En iets daarvan is op de oude foto's en ansichtkaarten van de tuin van villa Volonté ook wel terug te vinden.

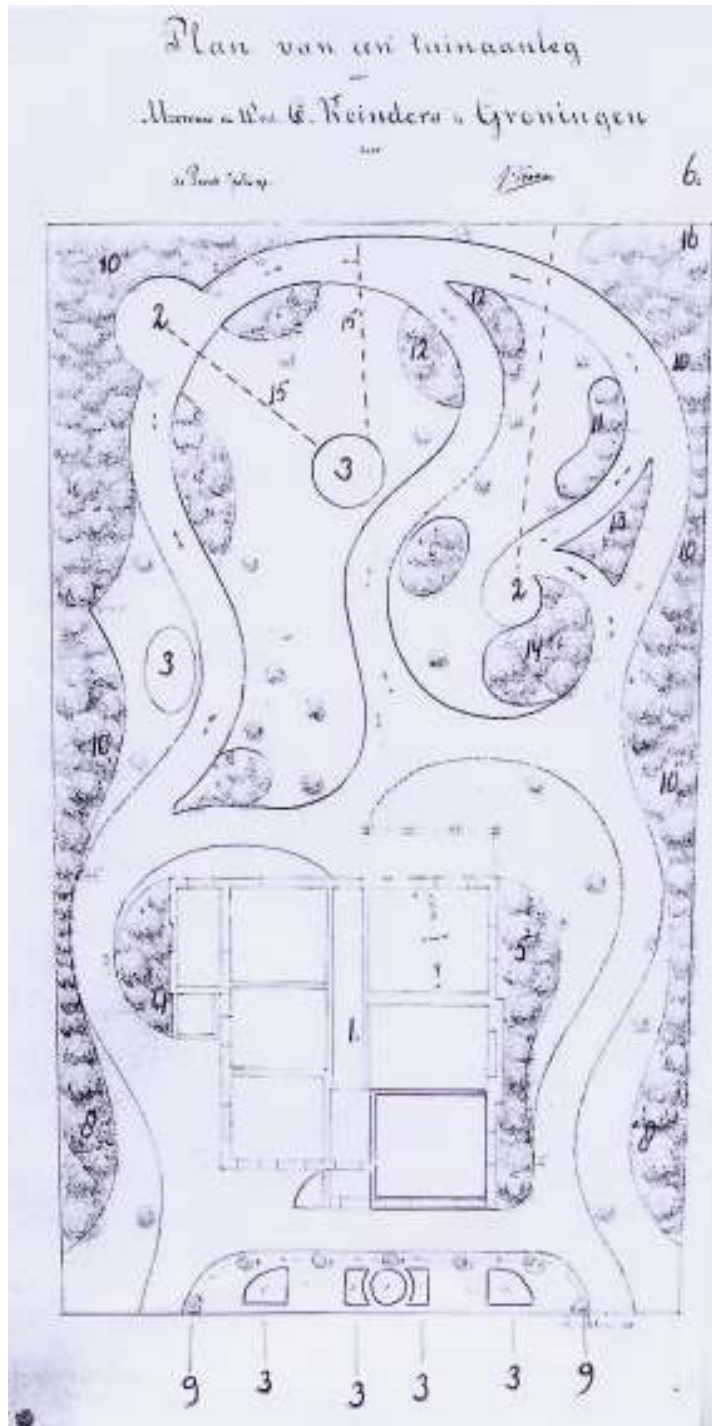
Verbluffend is dat binnen één geslacht soms wel 10 tot 20 verschillende soorten werden toegepast: voor de tuin van notaris Hofstede in Grootegast werden 10 verschillende soorten eiken besteld en voor de tuin van villa Hilghestede 17 soorten esdoorns. Anders dan in het begin van de late landschapstijl worden steeds meer coniferen aangeplant en niet alleen taxus en moerascypres, maar ook den en larix, thuja en jeneverbes, cypres, ginkgo en zilverspar vinden hun weg naar de grote tuinen. Tenslotte, vaste planten komen maar op drie rekeningen voor; bij villa Volonté is sprake van "25 vaste planten" en we moeten maar raden welke bedoeld zijn. Voor villa Hilghestede worden meer vaste planten genoemd waaronder, opvallend genoeg, een aantal gras-achtigen, zoals *Bambusa*, *Arundo*, *Eulalia* en kafferkoren (*Andropogon formosus*). Voor de tuin van Vredenburg (het latere Huize Tavenier) zijn er vele met naam en toenaam genoemd zoals o.a. *Campanula's*, riddersporen, anjers en daglelies.

Villa Volonté, oude ansichtkaart met mozaïekperk

Aanleg

Van vier tuinen is tot nu toe een plan van aanleg van Vroom gevonden, gekenmerkt door grillig gevormde vijvers en perken; dit in tegenstelling tot de eenvoudige ronde of ovale vormen die eerder in de landschapsstijl gebruikelijk waren. Midden voor het huis ligt een eenvoudig mozaïekperk. Hoewel het ontwerp voor de tuin van villa Volonté nog niet is gevonden kennen we wel het uitbundige mozaïekperk dat een groot gedeelte van de voortuin in beslag nam: het prijkt op heel wat oude ansichtkaarten.

1. Woonhuis.
 2. Zitplaatsen, tevens hoogste punten van het terrein, 2 met holle en 2 met ronde glooiing.
 3. Bloemvakken.
 4. Coniferen.
 5. Coniferen en bonte hulsten, gemengde beplanting.
 6. Vak laurierhulsten.
 8. In de voorrand bloeiende heesters, daarachter zware pijn. heesters en enkele opgaande boomen.
 9. Zeven prunus virginiana, waartusschen guirlandes van klimplanten.
 10. Zware pijn. Heesters in de voorrand en daarachter dekveeren en opgaand hout.
 11. Pyramiede bloeiende heesters in soorten.
 12. Bloeiende struik, heesters in soorten.
 13. Dekheesters en opgaand hout.
 14. In de voorrand bij a bloeiende heesters, verder dekheesters en opgaand hout.
 15. Gezichtslijnen, van welke 15a over het verbindingskanaal in eene straat uitziet.
- Bij 16 in den Z. west hoek kan zoo nodig een bergplaats voor afval gemaakt worden.
- Gazon. Het terrein klimt in de richting der ->

Kadertekst 1

Villa's/buitenplaatsen met een Vroom/Bosgra tuin:

Glimmen, Huis te Glimmen Meentweg 28 1896 voor R.A. Quintus (blad 184)

Groningen, Hilghestede Verl. Hereweg 174 1895 voor S. Talma Steeman (blad 18 t/m 22)

Groningen, v/h Villa Volonté Verlengde Hereweg 1898 voor A. Hooites Meursing (blad 175 t/m 180)

Groningen, villa Kolk/Dopheide Heresingel 15/17 1898 voor de heren Kolk en Dopheide (blad 168/169)

Groningen, Villa Vredenrust, later Huize Tavenier Ubbo Emmiusingel 110 1905/1906 voor mevrouw Hooites (blad 44/45)

Groningen, Villa Reinders Heresingel 5 1891 voor Wed. G. Reinders. Van deze tuin is ook het ontwerp bewaard gebleven.

Grootegast, Villa Hofstede 1895 voor notaris Hofstede (blad 177)

Oudeschans, Villa Molenweg 1 1896 voor de Wed. Uniken (blad 40)

Boerderij Botjes, oude ansichtkaart (1986-09757) (ca. 1908)

Boerderijen met een Vroom/Bosgra tuin:

Bellingwolde, boerderij Botjes Hoofdweg 263 1893 (blad 5 en 6) Van deze tuin is ook het ontwerp bewaard gebleven

Bellingwolde, boerderij Dallinga Hoofdweg 245 1893 (blad 7) Van deze tuin is ook het ontwerp bewaard gebleven

Bellingwolde, boerderij Rookmaker Hoofdweg 88 1895 (blad 4)

Blijham, boerderij Evers Oosteinde 56 1892 (blad 160 t/m 163) Van deze tuin is ook het ontwerp bewaard gebleven

Niehove, Wester Pama Gaaikemaweg 10 voor P.E. Teenstra 1896 (blad 200, 201)

Warffum, Groot Zeewijk Noordpolder 9 voor C. Reinders 1872 en voor mevrouw M.T. Reinders 1889 (blad 15)

Kadertekst 2

Bijzondere bomen en heesters in Vroom/Bosgra tuinen rond 1890.

Bij de boerderijen:

Amerikaanse sering (*Ceanothus americanus*)

Aralia pentaphylla

Azaroelboom (*Crataegus azarolus*)

Erwtenstruik (*Caragana arborea*)

Lederboom (*Ptelea trifoliata*)

Olijfwilg (*Eleagnus argentea*)

Schijn-els (*Clethra alnifolius*)

Sneeuwvlokkenboom (*Chionanthus virginiana*)

Specerijstruik of meloenboompje (*Calycanthus florida*)

Valse Christusdoorn (*Gleditsia triacanthos*)

Bij de villa's en buitenplaatsen:

Bastaard-indigo (*Amorpha*)

Catalpa syringaefolia

Comptomia

Desmodium

Gagel (*Myrica*, gele)

Hemelboom (*Ailanthus glandulosa*)

Indigostruik (*Indigofera dosua*)

Kogelboom (*Cephalanthus occidentalis*)

Lambertsnoot (*Corylus maxima*)

Magnolia tripetala

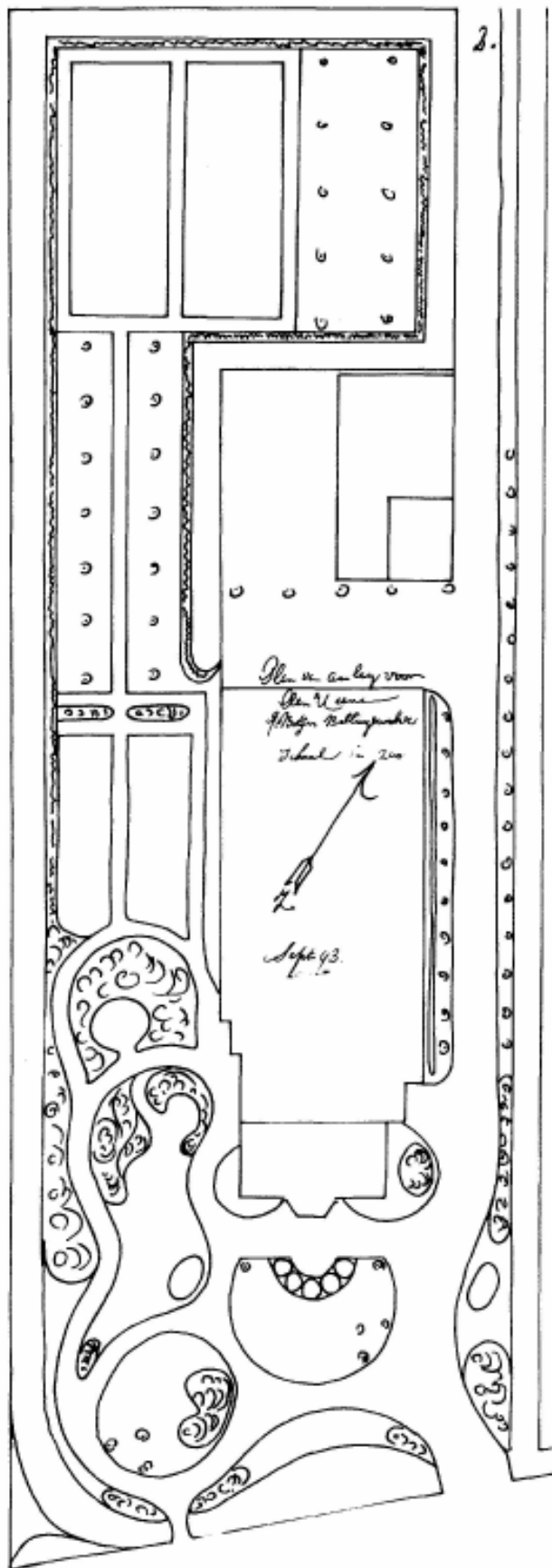
Pagodeboom (*Sophora japonica*)

Papier-moerbeï (*Broussonetia papyrifera*)

Paulownia imperialis

Pavia, (*Aesculus pavia*)

Vleugelstyrax (*Pterostyrax*)

Ontwerp van Jan Vroom sr. voor boerderij Botjes in Bellingwolde (1893)

Z. Botjes te Bellingwolde
 door Hoom. franc. Wincshoten en
 1 jaar voor de groei instaan

1.

Decr. 12

10	Appels. - 60ct. 5 Peren. - 70ct.	9	50.
2	Heeren mei. i Kerst bonte Elton 70ct.	2	10.
5	Prunus i twee Peren. - 70ct.	4	20.
1	Gelide Perzik dubb. mont.	3	50.
3	Stam Tilia dalyshilla 180 ^o . - f 3.00.	9	00.
2	--- bonte Eldooms 180 ^o . - f 2.00.	4	00.
2	--- Acer purpurascens 180 ^o . - f 1.75.	3	50.
3	--- Platanus 180 ^o . - f 2.00.	6	00.
2	--- Vogde Am: Eiken 180 ^o . - f 1.50.	3	00.
3	--- Acer schwedleri 180 ^o . - f 2.50.	7	50.
1	--- Colchicum rubrum 180 ^o .	2	00.
1	--- pt. pl. purp. nervosum 140 ^o .	1	50.
1	--- Dasy carpum Meri laciniatum 160 ^o .	1	50.
2	--- Dasy carpum 180 ^o . - f 2.00.	4	00.
2	--- Zwarte Beuken zwaar f 2.75.	5	50.
1	--- Tulpenboom beta.	3	00.
2	--- Robinea inermis 70ct. - f 1.00.	2	00.
6	blauwe Soring 4 witte Soring. 40ct.	4	00.
1	Hydrangea paniculata	1	40.
4	Phyladelphus coronarius. 40ct.	1	60.
2	Sambucus racemosa plumosa 40ct.	1	80.
1	Clethra alnifolia 3 Cornus lib. 40ct.	1	60.
1	Robinea hispida 1 Syringa joskiana 40ct.	1	80.
1	Phelia trifoliata 1 Ph. trifol. aurea. 40ct.	1	80.
8	bonte Acer negundo 5. 40ct.	3	20.
6	Groote Lambertnooten. 40ct.	2	40.
7	Hazelnoten 40ct. 10 P. flavo. 15ct.	4	30.
1	Ulmus 2.00. i sorbus aria. 60ct.	2	60.
2	Prunus pissardi. 50ct.	1	00.
3	Aralia japonica. 60ct.	1	80.
1	Gele Esch.	1	70.
1	Eleagnus argentea. 60ct.	1	50.

90 30

Betaald Transportere. f 90 30.

Ook J. Botjes <u>Bellingwolde</u>		Transport -	
3	Acer negundo robusta 7rt	60 ct	1 80.
2	Dubbe Witte Doorn 7rt	60 ct	1 20.
2	Acer Tartarica 7rt	50 ct	1 00.
3	Pterocarya laevigata 7rt.	50 ct	1 50.
1	Crataegus Arerolud 7rt.		50.
3	- - arborea 7rt	50 ct	1 50.
73	Acer negundo pin. 7rt	25 ct	3 25.
1	Gaale Wily 7rt 50 ct 3 Soelalaucuparia 30 ct		1 40.
5	Sorbus Americana 7rt	60 ct	3 00.
5	Acer Schwedleri 7rt	60 ct	3 00.
2	- - plat 7rt - 30 ct 2 A. Nolycauparia 7rt - 60 ct		1 80.
1	Zwarte Beuk f. 1.00 4 Tamme Castanje 7rt - 50 ct		3 00.
70	Eng: frambozen	3.00 per 100	2 10.
15	roode 13 Witte 4 Zwarte 10 Kruisbess. - 15 ct		4 80.
90	Aspergie Stoelen	3.00 per 100	2 70.
43	bol. N: 5. Winstroken		
			730.85.
<u>Betaald</u>			

Originele plantenlijst voor boerderij Botjes in Bellingwolde (1893)